

EDITORIAL

Vážený čitatelia, predstavitelia pomáhajúcich profesií, dobrovoľníci, a všetci ľudia dobrej vôle,

v súčasnej dobe sa aktivisti pomáhajúcich profesií stávajú novodobými hrdinami. Skĺbiť interdisciplinaritu, osobný a profesijný život, dokázať vytrvalo a neúnavne pomáhať druhým v pozícii bytostného ohrozenia seba a svojich najbližších, je vážnym osobným rozhodnutím, ktoré je možné výhradne pri výkone profesie ako povolania. Len v rozhodnutí prijať a stotožniť sa s výberom povolania na celý život môže jednotlivec nájsť potrebnú morálnu, mentálnu i fyzickú silu zdolávať preťaženie, podceňovanie či znevažovanie práce, ktorú neraz vykonáva nad rámec zaslúženej odmeny, a darúva ako prejav ľudskosti.

Napriek sebaobetovaniu v prospech mnohých sa však predstaviteľom pomáhajúcich profesií nedostáva pochopenia, dostatočného uznania a často sú dokonca obeťami útokov a šikany nielen fyzickej, ale najmä tej psychickej. Verejnosť je dezinformovaná a zmietaná náladami, keďže žije v strachu a v neistote pandemických čias, kde podobne ako vo vojne – ide o život.

V tejto dobe je metóda sústredeného počúvania myslenia druhého, zabránenie paralýze myslenia, zacykleniu či uviaznutiu vo vlastných predsudkoch a presvedčeniach, starostlivosť o formuláciu otázok, ktoré súvisia s hľadaním vlastnej

identity, pochopením nevyhnutnosti rozlišovania vecí, javov, vzťahov i dobra a zla, významnou formou pomoci a poskytnutia úľavy. Etická podpora samostatného premýšľania a uvažovania, revitalizácia a sfunkčnenie osobného rebríčka hodnôt je dôležitým faktorom rozhodnutia pre nový začiatok v osobnom živote. Znamená rozhodnutie pre zmenu seba a nadväzne i svojho okolia, dobrú vôľu k osobnostnému rastu a otvorenie sa novým možnostiam.

Koučing ako podpora diagnostiky, poradenstva a mentorstva na ceste ku zmene sa čoraz viac stáva nástrojom premeny zatvoreného typu myslenia a funguje ako typicky etické presvietenie temných zákutí samotným aktérom uvažovania, na ktorého je pomoc smerovaná, cielená, a kým aj chcená. Aktérova dobrá vôľa ku zmene je základnou podmienkou možnosti koučingu rovnako, ako plne dialogické prijatie aktéra v celej variabilite plnosti jeho života. Ide o výsostne ľudský prístup k človeku nielen tvárou v tvár, ale komplexným náčuvovým vnímaním podstaty jeho bytia vo svete. Preto koučing v pomáhajúcich profesiách možno pochopiť ako vstupný komunikačný manéver pre vytvorenie bezpečného priestoru pre rozvinutie dialógu, a nie je možné ho uskutočniť bez dôvery v ľudský potenciál, prevzatie osobnej zodpovednosti a bez rešpektovania etických pravidiel (etického kódexu a informovaného súhlasu). Úcta k dôstojnosti človeka tak otvára pomyselné dvere dôvery tam, kde by

bežná metodika poradenstva a mentoringu narazila na odpor alebo hry alebo manipuláciu či iný typ odmietnutia alebo rebélie. Koučing tak možno pochopiť ako pomáhajúcu profesiu v pomáhajúcich profesiách.

Vedecká rada časopisu venovanému diagnostike a poradenstvu v pomáhajúcich profesiách – DAP, sa vzhľadom aj k týmto skutočnostiam rozhodla problematike koučovania venovať samostatné číslo a sústrediť pozornosť na aktuálne dianie ako v Českej, tak v Slovenskej republike. Možno konštatovať, že v oboch krajinách sa kladie veľký dôraz na výchovu a vzdelávanie koučov podľa štandardov, ktoré definovala Medzinárodná federácia koučov (ICF), ktorá má v oboch krajinách svoje pobočky (pobočka v ČR, pobočka v SR). Obedve krajiny majú aj vlastné asociácie koučov. V Českej republike je to Česká asociácia koučov (EMCC) a v Slovenskej republike Slovenská asociácia koučov (SAKO). Obedve asociácie spolupracujú na projektoch, podpore koučingu a zvyšujú povedomie o koučingu vo verejnosti. Koučing je v oboch štátoch súčasťou akreditovaného vzdelávania dospelých ako podpora rozvoja osobnostných, manažérskych, poradenských zručností. Vzdelávanie v oblasti koučingu zväčša zabezpečujú koučovacie školy. Ojedinele je metodika koučingu vyučovaná ako podporný predmet humanitných a medicínskych odborov. Vykonáva sa vo forme voľnej živnosti. Službu koučing poskytujú jednotlivci (akreditovaní kouči), alebo v rámci inštitúcií špeciálne zaškolení reprezentanti vyššieho a stredného manažmentu (akreditovaní kouči s úzkou špecializáciou podľa firemnej afiliácie a stratégie), školstva (špeciálni pedagógovia, školskí psychológovia, študijní poradcovia), neziskových organizácií (reprezentanti rôznych pomáhajúcich profesií).

Špecifickou skupinou sú tzv. kresťanskí kouči, ktorí okrem etických štandardov podľa ICF navyše spĺňajú kritériá stanovené Christian Coaches Network International (CCNI).

Ako na Slovensku, tak v Čechách a na Morave je koučing zatiaľ prijímaný s veľkou rezervou a nedôverou, keďže v komerčnom priestore sa znovu a znovu objavujú prípady samozvaného, neetického a zväčša zároveň aj neakreditovaného poskytovania tejto služby. Tiež je možné sa stretnúť s rôznymi kombináciami koučingu s iným typom služieb, alebo zastrešovanie týchto služieb koučingom či dokonca vydávanie týchto služieb za koučing alebo poradenstvo či mentoring, pričom nie sú poskytované s dostatočnou mierou informovanosti (informovaný súhlas), čo nie je etické. Hlavnou podstatou výhrad a pozvania k obozretnosti pri prijímaní takýchto služieb je skutočnosť, že vo veľkej miere býva porušené základné zlaté pravidlo medziľudských vzťahov: nerob iným, čo nechceš sám a nezneužívaj druhých pre svoje ciele. Nedôvera ku koučingu sa tak zväčša zakladá na nedostatku osvetly, ale aj na nedobrej skúsenosti. Snáď obsah tohoto čísla prispeje k informovanosti nielen akademickej, ale i širokej verejnosti o tejto zaujímavej možnosti podpory v oblasti mentálneho zdravia a osobnostného rozvoja.

Možno konštatovať, že príjemca služby koučing má v oboch krajinách vytvorenú stabilnú bezpečnú zónu, kde môže nájsť kontakty na akreditovaných koučov. V oboch krajinách sú dostupné funkčné databázy akreditovaných koučov, ktorí neraz svoje kvalitné služby bezodplatne poskytujú ohrozeným skupinám v mene vyššieho dobra. V súčasnosti je na Slovensku a v Čechách dostatok akreditovaných koučov, ktorí poskytujú služby buď samostatne alebo sa združujú podľa

cieľových skupín alebo výziev projektov či dopytu inštitúcií, alebo v rámci alumni databáz renomovaných koučovacích škôl. Pri výbere kouča je dôležitá nielen jeho akreditácia, referenčné odporúčania, ale i znalosť, čo možno od neho očakávať, tzn. profilácia a marketingová stratégia vlastnej obchodnej značky. Koučovaný sa môže pri pochybnostiach o prevádzkovaní služby koučing obrátiť na Nezávislú komisiu pre etiku v koučovaní (IRB) a žiadať preverenie spôsobilosti kouča.

Z hľadiska dejín ľudstva je koučovanie človeku blízka, a možno tiež povedať prirodzená forma starostlivosti o rozvoj svojho osobnostného potenciálu. Napriek tomu, že sa slovo kouč/koučovanie objavuje v reči až v 16. storočí a metodika koučovania formuluje až v 1960-tych rokoch, tzv. natívne (nevedomené) koučovanie sa uplatňuje od počiatkov medziludskej interakcie. Preto mnohí reprezentanti pomáhajúcich profesií nevedome používajú koučovanie pri výkone svojej profesie. Benefit certifikácie koučovania však spočíva práve v ochrane jej prijímateľa i poskytovateľa, v zefektívnení jej používania a vedome etickej aplikácii metodických stratégií, ktorú možno verifikovať podľa medzinárodne dohodnutých štandardov. V súčasnosti je preto certifikácia pre výkon koučovania nevyhnutnou potrebou a podmienkou jej etického poskytovania.

Redakcia open-access odborného časopisu DAP sa preto rozhodla zaradiť do tohoto monotematického čísla autorské príspevky tak, aby ukázala ako benefity, tak limity koučovania. Na začiatku sú čitateľovi predstavené vybrané prístupy, ktoré sa v súčasnosti bežne ako v Čechách, tak na Slovensku v koučovacej praxi využívajú (David Kryštof). Ide o úvodné review bez konštruktívnej kritiky, či typizácie benefitov a limitov alebo analýz následkov a dôsledkov pôsobenia počas koučovacieho procesu. Koučovanie je

predstavené ako sebazvedľovanie. Nasledujúci článok informuje o zavádzaní koučovacích služieb v prostredí stredných škôl na Slovensku v rámci projektu EduCoach (Svatava Havadejová). Príspevok ukazuje potreby starostlivosti o mentálne zdravie už v raných fázach dospelovania a predstavuje prostredie strednej školy ako mimoriadne vhodné pre podporu osobnostného rozvoja i celkového potenciálu životného príbehu dospelujúceho dieťaťa i tých, ktorí sú mu nablízku (učiteľ, rodič, kamaráti, tréner, a podobne). Záujem o vlastné dispozície, premýšľanie o nich a hľadanie stratégií ako ich využiť, je cenným vstupom do pracovného prostredia a sveta dospelých. V tomto zmysle tematicky nadväzuje príspevok, ktorý potvrdzuje význam koučovania pri poradenstve nezamestnaným (Zora Vypušťáková). Upriamuje pozornosť na sfunkčnenie tých oblastí psycho-sociálneho rozvoja a zvládnutia emócií, ktoré sú či už terapiou alebo poradenskou činnosťou ťažšie dostupné. Autorka zážitkovou analýzou podrobne skúma vlastné koučovanie nezamestnaných a potvrdzuje bežne známe benefity koučovania ako dôležité pre následné poskytnutie či už poradenstva alebo terapie. S podobným zámerom a spôsobom sa na koučovanie žien ženami pozreli aj autorky ďalšieho príspevku (Ľudmila Čulková – Katarína M. Vadíková). Rozlišujú znaky ženského koučovania v individuálnom a skupinovom koučovaní žien, jeho plusy a mínusy. Zároveň z vlastnej praxe potvrdzujú odlišnosti zážitku nevedomeného a certifikovaného koučovania žien. Nezávisle prichádzajú k záveru, že koučovanie je rodovo i morálne samo o sebe neutrálne, ale ako každá ľudská činnosť je dôstojne nedokonalé a limitované tými, ktorí ho uskutočňujú. Potvrdzujú rodovú otázku ako eticky významnú pri zakladaní skupiny a v priebehu plánovanej zmeny v dohode dlhodobej skupiny. V individuálnom koučovaní je

rodová otázka závislá od koučovanej témy a kontraktu, pre koučovaného nemusí mať vždy výpovednú hodnotu. Napriek tomu je etické ju zväžiť pri úvodnom mapovaní témy a rozhodnúť o jej valencii pre koučovaného premýšľanie. V poslednej štúdii (Katarína M. Vadíková) sa problematika koučovania sústreďuje do heuristiky koučovania v pomáhajúcich profesiách. Koučing na Slovensku je analyzovaný ako pomáhajúca profesia pomáhajúcich profesií. Skúmajú sa bonusy a limity používania slova, pojmu koučing z hľadiska etymológie, terminológie a metodológie, dejín koučovania. Etická expertíza postupne predstavuje koučovanie na Slovensku v jeho „čistote“ i previazaní rôznych „doplňkových služieb“. Doplňkovými službami pritom autorka nazýva nielen interdisciplinárnu profiláciu kouča, nielen poradenskú, terapeutickú, školiacu, konzultantskú a iné príbuzné činnosti, ale i niektoré tzv. „koučovacie prístupy“ (NLP, etikoterapia a iné), ktorých review je obsahom prvého článku. Z hľadiska etiky sa zdôrazňuje význam úvodného stretnutia (profilácia koučovania, spísanie dohody o čase, mieste a spôsobe, kontrakt, informovaný súhlas), rozoberajú práva a povinnosti i zodpovednosť kouča i koučovaného. Kritériom expertízy je Etický kódex kouča Medzinárodnej federácie koučov ako medzinárodne rešpektovaný dokument s očakávaným uplatnením v certifikovanej praxi koučovania. Príspevok vyzýva k obozretnosti a zodpovednosti pri koučovaní. Je venovaný všetkým etike koučovania verným koučom a koučkám, ktorí na rôznych postoch pomáhajúcich profesií odborne vedú koučovacie stretnutia ako etické rozhovory cielené na klienta a citlivo vnímajú benefity a limity pôsobenia koučovania v oblasti mentálneho zdravia svojich zverencov.

V tomto zmysle je sekcia Medailonek venovaná prof. Alene Vališovej, CSc. (Ostravská univerzita, ČR) ako poďakovanie za významné zásluhy o rozvoj aplikovanej sociálnej psychológie v praxi, predovšetkým v oblasti autority, komunikačných techník (asertivity) a techník osobnostného rozvoja.

V sekcii Recenzie redakcia DAP začlenila klasickú medzinárodne uznávanú učebnicu koučingu, odporúčanú ako učebný text aj Medzinárodnou federáciou koučov (ICF) a nominovanú v roku 2017 na knihu roku v kategórii Životný štýl, s názvom Koučovanie podľa pyramídy: zrozumiteľný návod ako viesť transformačný rozhovor v biznise aj osobnom živote pre každého, kto pracuje s ľuďmi. Autorkami publikácie sú zakladateľky prvej koučovacej školy na Slovensku s názvom Business Coaching College (Bratislava, 2013): Zuzana Karpinská a Denisa Kmecová. Hlavným dôvodom pre zaradenie tejto publikácie je jej všestranné, nestarnúce, interdisciplinárne využitie v pomáhajúcich profesiách na Slovensku i v Čechách.

Do sekcie Recenzie začlenila redakcia aj upútavku na práve vychádzajúcu monografiu Sebariadenie a manažérska etika v školskom prostredí. Autorky: Dušana Bielešová, Soňa Koreňová, sa dlhodobo angažujú v oblasti osobnostného rozvoja, mediácie a manažérskej etiky. Cieľovou skupinou publikácie sú učitelia, ich podpora v školskom prostredí, dôraz na manažment cieľov a školský manažment. Výrazným benefitom publikácie je zaradenie prehľadu techník z oblasti koučingu a osobnostného rozvoja, ktoré môžu pomôcť predchádzať rôznym ťažkostiam, s ktorými súčasný učiteľ zápasí (syndróm vyhorenia, prokrastinácia a iné). Preto, ako uznáva aj samotná autorka odbornej recenzie, text v sebe nesie nielen hutný interdisciplinárny pilier, o ktorý sa je možno v profesii učiteľa oprieť, ale aj povzbudenie a uznanie

s dôrazom na dôstojnosť a náročnosť výkonu tejto pomáhajúcej profesie.

V sekcii Významné odkazy redakcia zaradila pozvánku na 6. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom Zážitková pedagogika v edukačných a spoločenských súvislostiach (3. 11. 2022, VŠTVS Palestra) a na 11. Študentskú konferenciu (27. 5. 2022 VŠTVS Palestra), na ktoré srdečne pozýva šéfredaktorka časopisu DAP – ich hlavný iniciátor a organizátor. Dopĺňujúcou

informáciou je zmienka o Poradenskom centre VŠTVS Palestra, spol. s.r.o., Praha, ktoré okrem všestrannej starostlivosti o študenta, ponúka aj koučovacie služby v oblasti osobnostného rozvoja.

S rešpektom, úctou a vďakou

Mgr. Katarína M. Vadíková, PhD.

Editorka